КАРАНІ і КРОНЫ

Сумесны выпуск газеты «Звязда» і Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя

№ 4 (32)

Андрэй ХУДЫК:

«Стаўленне да экалогіі становіцца больш свядомым»

Пра забруджванне прыроды, узнаўляльную энергію і экалагічнае выхаванне

Хто дапамог Белгідрамету зрабіць магутны рывок у будаўніцтве новых метэастанцый? Што трэба, каб беларускія гарады сталі зялёныя, а землі — чыстыя? Пра гэта і многае іншае напярэдадні Дня навакольнага асяроддзя расказаў міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Андрэй ХУДЫК.

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

ВАЖНЕЙ ЗА ЎСЁ — ПРАГНОЗ НАДВОР'Я

— Андрэй Паўлавіч, прызначаючы вас на пасаду ў верасні мінулага года, Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка паставіў некалькі задач першачарговай важнасці. Як яны вырашаюцца?

— Зрухі ёсць па ўсіх кірунках. Найбольш складаная задача — гэта развіццё мінеральна-сыравіннай базы. У нас няма права на памылку, таму павышаная ўвага ўдзяляецца якасці геолагаразведкі. Мэтазгоднасць здабычы таго ці іншага віду сыравіны ў цяперашні момант дыктуе эканоміка.

Прэзідэнт пагадзіўся з нашымі падыходамі адносна ўдасканалення работы Белгідрамета. Мы атрымалі сур'ёзную фінансавую падтрымку, дзякуючы якой будуем адну з самых сучасных гідраметэастанцый у Мінску; у маі адкрылі аўтаматычныя станцыі ў Лепелі і Пружанах; да канца года з'явяцца новыя станцыі ў Гродне, Шчучыне, Салігорску і Полацку. Зараз ідзе сур'ёзная падрыхтоўка, і ў наступным годзе ў Віцебску пачне працаваць доплераўскі лакатар — сучаснае абсталяванне паспрыяе дакладнасці прагнозаў. Ніколі за апошнія гадоў дваццаць у Белгідрамеце столькі не рабілася на працягу аднаго года. Максімальна высокая ступень апраўдвальнасці прагнозаў надвор'я неабходная для грамадства і для эканомікі. Сёння ў гэтым кірунку шмат зроблена, але няма мяжы дасканаласці, і нам ёсць дзе прыкласці намаганні і над чым працаваць.

Трэцяя задача датычыцца навядзення парадку на зямлі. У сталіцы, абласных і раённых цэнтрах пытанняў практычна няма — усё добраўпарадкавана і акультурана. А вось у сельскай мясцовасці пакуль не ўсё і не ўсюды ў гэтым плане добра. Асаблівую ўвагу неабходна ўдзяліць так званым неперспектыўным вёскам, у якіх засталося некалькі жыхароў. Трэба вырашаць пытанні з хатамі, якія ніхто не даглядае, а гэта юрыдычна не заўсёды проста. Лепш за ўсё, каб неперспектыўныя вёскі змянілі свой статус і пачалі развівацца. Гэтаму могуць садзейнічаць і дачнікі, купляючы там хаты. Таксама прадпрымальнікам варта смялей ісці ў глыбінку — дзякуючы Дэкрэту № 7 перашкод няма.

ВАДА... НА ЭКСПАРТ

— Адзін час у прэсе была папулярная тэма экспарту беларускіх слімакоў. А якая яшчэ, скажам так, цікавая і незвычайная прадукцыя адпраўляецца за мяжу?

— Да гэтай катэгорыі адносяцца 9 відаў дзікіх жывёл: вінаградны слімак, лічынкі хіранамід, тры віды жаб, гадзюка звычайная, даўгапалы рак, паласаты рак і ўсходняя рачная крэветка. Акрамя слімакоў, найбольш шырока выкарыстоўваюцца ў гаспадарчых мэтах даўгапалы рак і лічынкі хіранамід, аб'ёмы экспарту якіх у 2017 годзе ўзраслі ў параўнанні з 2016-м у 2,3 раза.

— А якія экспартныя перспектывы вады?

— Ключавы момант — якасць. Ёсць праблема, ад якой нікуды не дзенешся, — павышанае ўтрыманне жалеза. Прадпрыемствы па разліве бутыляванай вады часцяком будуюцца бліжэй да буйных гарадоў (напрыклад, Мінска), дзе такая праблема — не рэдкасць. У большасці выпадкаў побач са свідравінамі даводзіцца ставіць станцыі абезжалезвання, а гэта ўжо хоць і мінімальная, але водападрыхтоўка, а паводле еўрапейскіх стандартаў, такая вада аўтаматычна выключаецца з катэгорыі прыроднай. У найбліжэйшай перспектыве плануем вылучыць і ацаніць участкі, дзе можна весці здабычу без усялякай водападрыхтоўкі на працягу доўгага часу. Інвестарам варта звярнуць увагу на Воранаўскі, Баранавіцкі, Салігорскі, Асіповіцкі, Лельчыцкі і Калінкавіцкі раёны, нягледзячы на тое, што пазначаныя там участкі трэба дадаткова вывучаць. Гэта патрабуе некаторых выдаткаў, таму многім арганізацыям пакуль прасцей і выгадней займацца не здабычай вады, а яе аднаўленнем.

БОЙ ПЛАСТЫКУ І ЭНЕРГІЯ ВЕТРУ

— Выкарыстанне якіх відаў аднаўляльных крыніц энергіі вы лічыце найбольш перспектыўным у Беларусі?

— Краіна ўсё больш актыўна выкарыстоўвае магчымасці альтэрнатыўных крыніц энергіі. Дастаткова сказаць, што ў нас ёсць раёны, як, напрыклад, Навагрудскі, дзе чвэрць (!) энергіі для спажыўцоў дае вецер.

На Гродзеншчыне, Магілёўшчыне таксама працуюць магутныя станцыі, здольныя забяспечыць электрычнасцю горад-дзесяцітысячнік. Гэта даволі перспектыўны кірунак, які мы будзем развіваць.

(Заканчэнне на 8-9–й стар.)

Дарагія сябры, калегі! Паважаныя суайчыннікі і госці нашай Беларусі!

Шчыра віншую вас з цудоўным святам — Днём аховы навакольнага асяроддзя!

Гэта свята аб'ядноўвае работнікаў прыродаахоўных ведамстваў, прамысловых эколагаў, прадстаўнікоў грамадскіх экалагічных арганізацый, навукоўцаў, педагогаў і ўсіх неабыякавых людзей у нашай краіне.

Дзень аховы навакольнага асяроддзя з'яўляецца напамінам пра тое, што мы самі адказныя за экалагічную бяспеку нашай роднай Беларусі, захаванасць яе ўнікальнай прыроды, чысціню шматлікіх рэк і азёр, лясоў і палёў, за будучыню нашых дзяцей.

Хачу выказаць падзяку эколагам-прафесіяналам і абаронцам навакольнага асяроддзя, жыхарам вялікіх гарадоў і маленькіх вёсак за неабыякавасць і клопат пра наш агульны дом. Няхай гэтае свята будзе адзначана радасцю і бадзёрым настроем, а таксама стане сімвалам дабра і росквіту.

Разам мы зробім прыроду нашага роднага краю яшчэ больш прыгожай і багатай, што паспрыяе душэўнаму камфорту, моцнаму здароўю і дабрабыту людзей.

Андрэй ХУДЫК,
міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь.

■ Прыроднае багацце

Балоты — наш брэнд і здабытак

Беларускія балоты па праве называюць лёгкімі Еўропы, бо яны выводзяць з атмасферы сотні тысяч тон вуглякіслага газу. Нашы балоты ўнікальныя яшчэ і тым, што нямала іх захавалася ў натуральным ці блізкім да яго стане.

(Заканчэнне на 10-й стар.)

Фота Анатоля КІЕЩЧУКА.

■ Нябачная пагроза

МІКРАПЛАСТЫК НА ТАЛЕРЦЫ

Рознакаляровыя бліскаўкі ў гелі для душу або ружовыя гранулы ў клубнічным скрабе — каго не прывабіць гэта маркетынгавая хітрасць? Але ў выніку гэтыя маленькія шарыкі трапляюць у каналізацыю, а пасля сплываюць і ў Сусветны акіян, дзе іх з'ядаюць рыбы і іншыя марскія жывёлы, а праз іх — да чалавека. Што гэта за загадкавыя часціцы, і чаму яны так хвалююць эколагаў?

ШТО Ў КАСМЕТЫЧЦЫ?

Сёння пластык усюды. Танны і практычны, ён усё шчыльней уваходзіць у жыццё спажыўца. Спакуса яшчэ больш зменшыць цану на тавар штурхнула вытворцаў касметыкі далей — рабіць з пластыку не толькі ўпакоўку, але і змесціва прадукту.

— Колькасць мікрапластыку ў складзе касметычнага сродку можа вар'іравацца ад 1 да 90 працэнтаў. Гэта значыць, што звычайны гель для душу ці скраб можа змяшчаць прыкладна столькі ж пластыку, колькі ідзе на вытворчасць яго ўпакоўкі, — адзначыла **супрацоўнік Цэнтра экалагічных рашэнняў Марыя СУМА.**

Выходзіць, што загадкавыя рознакаляровыя гранулы ў скрабе, гелі для душу або зубной пасце — гэта не што іншае, як мікрапластык. Але не заўсёды, вядома. Ён лёгка замяняецца костачкамі абрыкоса, клубніц, маліны ці натуральнымі валокнамі люфы.

— Самае галоўнае правіла пры выбары касметыкі — уважліва чытаць састаў, — падкрэсліла эксперт. — Існуе спіс мікрапластыку, які часцей за ўсё сустракаецца ў беларускай касметыцы. Але на самай справе ён значна шырэйшы. Некаторыя міжнародныя арганізацыі называюць мікрапластыкам цэлыя 67 палімераў (азнаёміцца са спісам можна па спасылцы http://www.beatthemicrobead.org/product-lists/).

(Заканчэнне на 10-й стар.)

Навука для старацеляў з Афрыкі

Нядаўна ў Мінску прайшлі курсы павышэння кваліфікацыі па геалагічным картаванні, арганізаваныя Міністэрствам прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі. Іх прайшлі прадстаўнікі кіруючага апарата, начальнікі аддзелаў, якія адказваюць за касмічнае картаванне, за арганізацыю праектаў па здабычы і выкарыстанні карысных выкапняў Міністэрства мінеральных рэсурсаў Судана. З якой мэтай былі арганізаваны гэтыя курсы, якія далейшыя планы афрыканскай рэспублікі адносна нашай краіны?

Начальнік галоўнага ўпраўлення прыродных рэсурсаў Мінпрыроды Сяргей МАМЧЫК расказаў, што спецыялісты з Судана прайшлі тэарэтычную і практычную часткі курсаў з выездамі на месцы.

— Курсы былі арганізаваны па ініцыятыве суданскага боку, якая была ім выказана падчас леташняга візіту дэлегацыі нашага міністэрства. Маючы вялікі вопыт у сферы геалагічнага картавання, мы расказалі аб тым, як працуе гэтая сістэма ў нашай краіне на кожным этапе збору геалагічнай інфармацыі (атрыманне касмічных здымкаў, іх апрацоўка, праверка даных у палявых умовах, складанне картаў з дапамогай сучасных ГІС-тэхналогій).

Спецыялісты з Судана зацікавіліся і арганізацыяй работы па ахове аб'ектаў для турызму ў Беларусі, паколькі сёння яны актыўна развіваюць новую праграму геапаркаў. Мы правялі гасцей па экалагічнай сцежцы заказніка «Налібоцкі», паказалі шмат цікавых месцаў, распавялі пра меры па ахове жывёльнага і раслённага свету.

Падчас праходжання курсаў госці наведалі РУП «ВА «Беларуснафта» Інстытута «БелНДПІнафта» ў Гомелі. Там на высокім узроўні знаходзіцца вывучэнне горных парод, а таксама захоўваецца многія экзэмпляры (цікава, што керн захоўваецца на вышыні 4-павярховага дома), якія дастаюць па QR-кодзе.

Судан — краіна, якая гістарычна актыўна займаецца здабычай золата. Праблема ў тым, што золата ў гэтай краіне змяшчаецца ў рудзе ў дробнай фракцыі («пыляватае» золата). Для таго каб яго здабыць з пароды, неабходна выцягнуць пустую пароду, атрымаць канцэнтрат. З гэтага канцэнтрату звычайна золата атрымліваюць шляхам амальгамавання (метад здабывання металаў з руд растварэннем у ртуці). Гэта небяспечна як для прыроды, так і для здароўя старацеляў. З мэтай змены тэхналогіі госці наведалі ААТ «НВА Цэнтр», дзе ім расказалі пра бязртутнае абагачэнне пород, у якіх змяшчаецца золата, і якое можа прымяняцца і ў Судане.

Для афрыканскай дэлегацыі было важна азнаёміцца з нашымі геаінфармацыйнымі тэхналогіямі, атрыманнем касмічных здымкаў, паколькі гэта асноўная крыніца геаінфармацыі ў Судане сёння. Здымкі беларускага касмічнага апарата цяпер складуць канкурэнцыю амерыканскім і кітайскім. Гасцей зацікавілі і іншыя тэхналогіі па здабычы солі, рудных і каштоўных металаў, рэдказямельных элементаў, храмітаў.

Намеснік міністра прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь Аляксандр КОРБУТ выказаў спадзяванне, што ў далейшым такія курсы будуць праходзіць на пастаяннай аснове:

— Мы атрымалі спрыяльны вопыт для дзвюх краін і паклалі пачатак вялікага супрацоўніцтва. За гэты кароткі час немагчыма паказаць усе славутыя мясціны краіны, але мы спадзяёмся, што госці атрымалі ўяўленне аб нашай зямлі, сфарміравалі добрае ўражанне.

Вольга ПРАЛЮК.

«Стаўленне да экалогіі становіцца больш свядомым»

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

Можа, кагосьці гэта здзівіць, але першая атамная энергія, якую мы атрымаем пасля ўводу ў эксплуатацыю БелАЭС, — таксама «зялёны» праект, бо дазволіць нам знізіць выкіды парніковых газаў больш чым на 7 мільёнаў тон. Дарэчы, гэта толькі 25 % ад пастаўленай перад намі задачы, таму яшчэ шмат намаганняў трэба прыкласці ў гэтай сферы.

Зразумела, што наша краіна, памятаючы пра горкія ўрокі Чарнобыля, робіць усё магчымае, каб на самым высокім узроўні гарантаваць бяспеку атамнай станцыі ў Астраўцы. У гэтым пытанні мы заўсёды адкрыты для супрацоўніцтва з экспертамі профільных міжнародных арганізацый.

«Зялёная» энергія павінна прыйсці ў малыя населеныя пункты — пачынаючы з хутара, невялікай вёскі і заканчваючы райцэнтрамі, дзе няма буйных прамысловых прадпрыемстваў, а значыць, спажыванне энергіі невялікае. У гэтым ёсць логіка. І ў нас такія праекты сумесна з ПРААН рэалізуюцца.

— Тэма Сусветнага дня навакольнага асяроддзя 2018 года — «Бой забруджванню пластыкам». Паводле даных ААН, каля 40 % пластыку ідзе на выраб рознай упакоўкі. Ці плануецца ў нашай краіне зрабіць захады для скарачэння яго выкарыстання ў таварах (напрыклад, забарона продажу поліэтыленавых пакетаў)?

— Гэта праблема ўзнятая на ўзроўні ўрада. У прыватнасці, Мінжылкамгасу разам з Мінпрыроды, МАРГ і іншымі зацікаўленымі ведамствамі даручана прапрацаваць пытанне абмежавання выкарыстання поліэтыленавай упакоўкі ў арганізацыях гандлю і выйсці ў Саўмін з канкрэтнымі прапановамі ў найбліжэйшы час. Акрамя таго, сёлета плануецца правесці даследаванні марфалагічнага саставу палімерных адходаў, што ўтрымліваюцца ў ЦКА, з наступным унясеннем ва ўрад прапаноў аб неабходнасці распрацоўкі праграмы па іх другасным выкарыстанні.

НА ДОБРАЎПАРАДКАВАННЕ СВІСЛАЧЫ — ТРЫ ГАДЫ

— Кожны год у Беларусі абнаўляюць рэйтынг самых чыстых і самых брудных вадаёмаў. Які ён сёння? І што робіцца, каб сталічная рака Свіслач — «антылідар» апошніх гадоў — стала больш чыстай?

— Даныя Нацыянальнай сістэмы маніторынгу навакольнага асяроддзя дазваляюць казаць, што колькасць проб з павышаным утрыманнем у іх біягенаў, нафтапрадуктаў і інш. паступова зніжаецца. Наяўнасць проб з утрыманнем жалеза агульнага і медзі, што перавышаюць нарматывы, па-ранейшаму звязана з уздзеяннем прыродных фактараў, якія не паддаюцца рэгуляванню. У прыватнасці, яны павялічыліся таму, што было шмат малаводных перыядаў.

У цэлым пераважная колькасць участкаў вадацёкаў (91,5 %), ахопленых рэгулярнымі назіраннямі, адпавядае «добраму» і «выдатнаму» гідрахімічнаму статусу.

Значную антрапагенную нагрузку адчуваюць 8,5 % паверхневых водных аб'ектаў (іх участкаў). Спіс такіх вадацёкаў і вадаёмаў не змяніўся, у яго склад уваходзяць: рэкі Свіслач (н. п. Каралішчавічы, Свіслач), Лошыца (г. Мінск), Уза (10 км ПЗ г. Гомеля), Пліса (г. Жодзіна), Заходні Буг і Мухавец (г. Кобрын), Лясная Правая (н. п. Каменюкі), Ясельда (ніжэй г. Бярозы), Морач (н. п. Яськавічы), Уша (ніжэй г. Маладзечна), а таксама азёры Мёрскае, Лядна і Кагальнае, Асіповіцкае вадасховішча. Асноўная прычына павышанай антрапагеннай нагрузкі на паверхневыя водныя аб'екты — як кропкавыя, так і дыфузныя крыніцы забруджвання.

Наконт Свіслачы ёсць адпаведнае распараджэнне Адміністрацыі Прэзідэнта, а Мінскім гарвыканкамам распрацаваны і зацверджаны мерапрыемствы па аздараўленні гэтай ракі і яе прытокаў, а таксама па добраўпарадкаванні тэрыторый, прылеглых да іх. Работы ажыццяўляюцца ў асноўным за кошт сродкаў, прадугледжаных мясцовым бюджэтам і інвестыцыйнай праграмай горада Мінска. Кантроль за рэалізацыяй гэтых мерапрыемстваў Мінгарвыканкам пакінуў за сабой. У адпаведнасці з планам работы павінны быць завершаны да 2021 года.

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

ЗАБРУДЖВАЛЬНІКІ — НА АБЯСШКОДЖВАННЕ!

— Якія мерапрыемствы па выкананні палажэнняў Стакгольмскай канвенцыі аб стойкіх арганічных забруджвальніках праводзяцца сёння ў нашай краіне?

— Для выканання абавязацельстваў, прынятых Беларуссю, рэалізуецца падпраграма 3 «Абыходжанне са стойкімі арганічнымі забруджвальнікамі» Дзяржпраграмы «Ахова навакольнага асяроддзя і ўстойлівае выкарыстанне прыродных рэсурсаў на 2016—2020 гады».

Сярод асноўных мерапрыемстваў падпраграмы — вядзенне і актуалізацыя Адзінай базы даных аб САЗ (яна ўтрымлівае інфармацыю пра пестыцыды, аб'екты іх размяшчэння і забруджаныя імі тэрыторыі, крыніцы выкідаў САЗ у выніку іх ненаўмыснай вытворчасці, пра колькасны састаў САЗ у аб'ектах навакольнага). Акрамя таго, праводзіцца маніторынг гэтых рэчываў у кампанентах прыроднага асяроддзя; вядзецца работа па ўдасканаленні сістэмы ўліку выкідаў САЗ; рэалізуецца комплекс мерапрыемстваў па перапакаванні і вывазе на даўгачаснае захоўванне для далейшага абясшкоджвання непрыдатных пестыцыдаў Віцебскай, Гродзенскай і Мінскай абласцей; ідзе працэс ліквідацыі Петрыкаўскага захавання непрыдатных пестыцыдаў і інш.

На базе КУП «Комплекс па перапрацоўцы і захаванні таксічных прамысловых адходаў Гомельскай вобласці» плануецца стварыць стратэгічна важны для нашай краіны аб'ект абясшкоджвання небяспечных (таксічных) адходаў, на якім будзе адбывацца іх канчатковае знішчэнне.

— Сёння вельмі актуальная праблема ўтылізацыі медыцынскіх адходаў...

— Гэта пытанне знаходзіцца пад кантролем Мінпрыроды і Міністэрства аховы здароўя. На пачатку года адбылося сумеснае пасяджэнне калегій двух ведамстваў, дзе абмяркоўвалася выкананне заканадаўства аб абыходжанні з небяспечнымі медыцынскімі адходамі.

Гэты від адходаў значна адрозніваецца ад іншых адходаў і патрабуе асаблівай увагі, што абумоўлена наяўнасцю ў іх складзе ўзбуджальнікаў розных інфекцыйных захворванняў і таксічных рэчываў. Аб'ёмы іх утварэння растуць штогод. Так, за перыяд з 2012-га да 2017 года гэты паказчык павялічыўся больш чым у тры разы (у 2016-м іх утварылася 16,9 тыс. т).

Для рашэння праблемы неабходна ідэнтыфікаваць небяспеку медыцынскіх адходаў для здароўя людзей і навакольля, а таксама выключыць пападанне неабясшкоджаных іх частак на захаванне. Мы таксама працуем над удасканаленнем заканадаўчай базы. Спецыялісты двух ведамстваў прынялі ўдзел у распрацоўцы новай рэдакцыі санітарных нормаў і правілаў «Правілы абыходжання з медыцынскімі адходамі», Мінпрыроды падрыхтаваны і накіраваны на ўзгадненне праект Закона «Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон Рэспублікі Беларусь «Аб абыходжанні з адходамі». Прадугледжваецца карэкціроўка шэрагу іншых нарматыўных прававых актаў, што дазволіць больш дакладна кіраваць працэсам абыходжання з медыцынскімі адходамі без шкоды для чалавека і навакольля.

Фота Анатоля КІПЕШЧУКА.

АЗЕЛЯНІЦЬ ГАРАДЫ І АДНАВІЦЬ ЗЕМЛІ

— Ад жыхароў краіны паступае шмат нараканняў на работнікаў сістэмы азелянення: няправільна абрэзалі дрэва, ссеклі здаровае, паменшылася колькасць хмызнякоў і інш. Як Мінпрыроды і яго падраздзяленні сочаць за сітуацыяй у гэтай сферы?

— Толькі за першы квартал 2018 года тэрытарыяльныя органы Мінпрыроды выявілі больш за 40 фактаў незаконнага выдалення, пашкоджання аб'ектаў расліннага свету ў населеных пунктах, вінаватыя асобы прыцягнуты да адказнасці. Часта выяўляць такія парушэнні дапамагаюць неабыякавыя грамадзяне.

Парадак выдалення аб'ектаў расліннага свету дэтальна рэгламентаваны заканадаўствам — у якіх выпадках дазваляецца іх выдаляць, на падставе якіх дакументаў і як гэтыя дакументы афармляць. У адносінах да абрэзкі дрэў, хмызнякоў правілы вызначае Мінжылкамгас. І, зразумела, вельмі важную ролю іграе падбор кадраў у сферы азелянення — гэта павінны быць сапраўды прафесіяналы сваёй справы, тады і парушэнняў будзе менш.

Дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу з удзелам Мінпрыроды і іншых зацікаўленых цяпер праводзяць работу па ўнясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон «Аб раслінным свеце», якія ў тым ліку будуць накіраваны на ўдасканаленне парадку выдалення аб'ектаў расліннага свету, ажыццяўлення кампенсацыйных мерапрыемстваў. Адна з задач — узмацніць адказнасць заказчыкаў будаўніцтва за выкананне кампенсацыйных пасадак у тых выпадках, калі падрыхтоўчыя работы з выдаленнем выкананы, але з нейкіх прычын будаўніцтва, а разам з ім і правядзенне кампенсацыйных пасадак, зацягваецца ці зусім не завяршаецца.

— Паводле разлікаў ААН, у наступныя 15 гадоў насельніцтва гарадоў у свеце значна вырасце, што ўзмоцніць іх і цяпер складанае экалагічнае становішча. Як рэалізацыя праектаў «Зялёныя гарады» і «Сімбія Сіці» дапамагае вырашыць існуючыя праблемы?

— Міністэрства падтрымлівае праекты, якія спрыяюць камфорту і чысціні гарадскога асяроддзя. Для Беларусі гэта вельмі актуальна, бо ў нас узровень урбанізацыі складае 78 %, у той час як агульнасусветны — 55 %.

Такія праекты развіваюцца там, дзе жывуць неабыякавыя людзі і кіраўнікі мясцовай улады займаюць актыўную грамадзянскую пазіцыю. Напрыклад, адзін з самых буйных праектаў у краіне па развіцці «зялёнай» эканомікі — «Сімбія Сіці» ў Брэсце. Удзел у праекце прадугледжвае рэканструкцыю ачышчальных збудаванняў і вадацёкаў — гэтага горад чакаў некалькі гадоў. Частка элементаў праекта будзе ажыццёўлена ў 2019 годзе, калі Брэст адзначыць сваё 1000-годдзе.

Таксама ў рамках «Сімбія Сіці» спецыялісты Мінпрыроды ствараюць зялёную карту Брэста, на якой пазначаюць праблемныя пункты горада. Калі зусім проста тлумачыць, то сутнасць гэтай часткі праекта ў тым, каб не перасякаліся вялікія патокі людзей падчас выкідаў шкодных рэчываў у прамысловых зонах.

Мы зацікаўлены ў рэалізацыі такіх праектаў, але трэба разумець, што, напрыклад, вельмі цікавы досвед Швецыі немагчыма цалкам скапіраваць у Беларусі. Гэта і не трэба. Стасункі з замежнымі спецыялістамі павінны даць штуршок, каб мы стварылі свае тэхналогіі, адаптаваныя пад нашы ўмовы. Усё гэта патрабуе грошай, і я лічу, што мы недастаткова прыцягваем сродкі інавацыйных, інвестыцыйных фондаў. Таксама трэба рацыянальна і з улікам нашых першачарговых патрэб выкарыстоўваць міжнародную фінансавую дапамогу.

Думаю, трэба смялей удзельнічаць у пілотных праектах. Безумоўна, неабходна вучыцца ў замежнікаў, але і свой досвед варта актыўна прапагандаваць сярод калег. Калі да нас прыязджаюць замежныя дэлегацыі, то па выніках візітаў кажуць, што ў нас таксама ўжо ёсць чаму вучыцца.

— У сельскай мясцовасці адна са значных экалагічных праблем — забруджванне глеб і водаў сцёкамі жывёлагадоўчых комплексаў. Як яна вырашаецца?

— Жывёлагадоўля — традыцыйна адна з найважнейшых галін сельскагаспадарчай вытворчасці Беларусі, і яе інтэнсіфікацыя для эканомікі краіны — жыццёвая неабходнасць. Таму і ўвага да яе з пазіцый аховы прыроды павінна быць пільнай.

Для вырашэння праблемы забруджвання наваколля ў зоне ўздзеяння жывёлагадоўчых комплексаў варта ўстанавіць пэўныя экалагічныя абмежаванні пры вядзенні жывёлагадоўлі, праводзіць даследаванні адносна мэтазгоднай колькасці жывёлы на адзінку сельскагаспадарчай плошчы, а таксама сачыць за выкананнем экалагічных патрабаванняў да тэхналогій.

Неабходны індывідуальны падыход і да выкарыстання розных відаў арганічных адходаў, транспарціроўкі і ўнясення гною ў глебу. З мэтай зніжэння ўздзеяння аб'ектаў жывёлагадоўлі на навакольнае асяроддзе сёння сельскагаспадарчыя прадпрыемствы прымяняюць тэхналогіі падрыхтоўкі гною да выкарыстання ў якасці арганічнага ўгнаення, раздзяляюць яго на фракцыі ці кампастуюць, праводзяць анаэробную апрацоўку.

Нягледзячы на тое, што ўкараненне біягазавых комплексаў па перапрацоўцы гною і атрыманні гаручага газу патрабуе значных інвестыцый, гэтыя мерапрыемствы дазволяць эфектыўна перапрацоўваць адходы на жывёлагадоўчых фермах, знізіць экалагічную нагрузку на наваколле, скараціць закупку прыроднага газу, атрымліваць якасныя сельскагаспадарчыя ўгнаенні. Цяпер на базе сельгаспрадпрыемстваў краіны эксплуатуюцца 9 такіх комплексаў.

Але забруджванне — не адзіная праблема, ад якой пакутуюць беларускія землі і глебы. Гэта таксама і дэградацыя ў розных яе формах (водная і ветравая эрозія, мінералізацыя асушаных тарфянікаў, парушэнне зямель пры распрацоўцы радовішчаў карысных выкапняў, правядзенне будаўнічых работ і г. д.). На вырашэнне гэтых пытанняў скіраваны Нацыянальны план дзеянняў па прадухіленні дэградацыі зямель (уключаючы глебы) на 2016—2020 гады, каардынатарам якога выступае Мінпрыроды.

Сярод задач, пастаўленых на 2018 год, — рэкультывацыя 114 унутрыгаспадарчых кар'ераў; унясенне арганічных угнаенняў агульным аб'ёмам больш за 50 млн т для падтрымання ўрадлівасці глеб сельскагаспадарчых зямель; рэканструкцыя і аднаўленне ўчасткаў меліярацыйных сістэм на плошчы звыш 34 тыс. га; перавод участкаў зямель, схільных да дэградацыі, у катэгорыю зямель лясного фонду з ажыццяўленнем лесаразвядзення; экалагічная рэабілітацыя ўчасткаў выпрацаваных плошчаў тарфяных радовішчаў, парушаных балот; працяг работы па ўкараненні тэхналогій мінімальнай апрацоўкі глебы, тэхналогій дакладнага земляробства і іншыя мерапрыемствы.

У КАНТАКЦЕ З ГРАМАДСКАСЦЮ

— Ужо шмат гадоў Мінпрыроды працуе ў галіне экалагічнай адукацыі. Ці змяняюцца адносіны ў грамадстве да пытанняў аховы навакольнага асяроддзя і рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў?

— У нас назапашаны немалы вопыт у сферы экаадукацыі, пачынаючы з дзіцячага ўзросту. Выхоўваць адказныя адносіны падрастаючага пакалення да прыроды, фарміраваць у яго экалагічна дружалюбныя паводзіны дапамагаюць створаныя ў краіне «Зялёныя школы».

Мы максімальна выкарыстоўваем пляцоўку міжнароднага супрацоўніцтва з мэтай прыцягнення ў краіну рэсурсаў, накіраваных на забеспячэнне ўстойлівага развіцця, укараненне прынцыпаў «зялёнай» эканомікі, экалагічнай асветы.

Сёння відавочныя станоўчыя змены: у грамадстве адносіны да экалогіі становяцца больш свядомыя, людзі разумеюць важнасць рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў. Прыемна, што насельніцтва актыўна ўдзельнічае ў навядзенні парадку на зямлі, адгукаецца на акцыі «Уладкуем малую радзіму», «Моладзь за чысціню гарадоў і сёлаў», «Зробім!», «Тыдзень лесу», «Дзень без аўтамабіля» і інш.

Ва ўсіх рэгіёнах краіны дзейнічаюць грамадскія эколагі, а пры Мінпрыроды з 2001 года працуе грамадскі каардынацыйны савет, у склад якога ўваходзяць прадстаўнікі больш чым 23 грамадскіх арганізацый і аб'яднанняў. Яго работа забяспечвае ўзаемадзеянне структурных падраздзяленняў Мінпрыроды з экаграмадскасцю, а таксама дазваляе выпрацаваць узгодненыя рашэнні па пытаннях прыродакарыстання, экалагічнай адукацыі, выхавання і асветы.

— Андрэй Паўлавіч, вашы пажаданні беларускім грамадзянам да Сусветнага дня навакольнага асяроддзя.

— Усіх людзей хачу заклікаць удумацца ў гэтыя словы — навакольнае асяроддзе. Гэта ж не толькі прырода, але і дом, вуліца, суседзі. Няхай кожны з нас прыкладзе хоць бы невялікае намаганне для таго, каб наваколле было прыгожым і камфортным. Давайце ўсе разам клапаціцца пра наш агульны здабытак — беларускую прыроду. А калегам хачу падзякаваць за працу і пажадаць яшчэ шмат чаго зрабіць на карысць нашай зямлі і людзей.

Вераніка КОЛАСАВА,
Аксана ЯНОЎСКАЯ.

Інвазіўная напасць

Чым небяспечныя іншаземныя расліны і жывёлы для Беларусі

Ракі з Амерыкі ці медузы з Кітая — штогод у Беларусь «пранікае» ўсё больш экзатычных і нетыповых для нашай мясцовасці жывёл і раслін. Такое нашэсце «чужынцаў» нясе за сабой шмат праблем. І не толькі экалагічных, але і эканамічных. Адкуль да нас трапляюць новыя віды, якую шкоду яны наносяць і як з імі змагаюцца — расказаў загадчык лабараторыі гідрабіялогіі НПЦ па біярэсурсах НАН Беларусі, кіраўнік міжведамаснага цэнтра па інвазіўных відах Віталь СЯМЕНЧАНКА.

Па словах спецыяліста, у кожнага з чужародных відаў свой шлях міграцыі, але асноўных усё ж тры. Па-першае, Беларусь — транзітная краіна, што ў разы павялічвае шанцы займець нечаканага госця на сваёй тэрыторыі. Пры тым завезці «чужынца» могуць і не наўмысна, а, напрыклад, з глебай іншай расліны. Так адбылося калісьці з журавінамі, калі хацелі пасадзіць адну культуру, а ў прыдачу атрымалі яшчэ дзесяць інвазіўных. Па-другое, шмат новых раслін і жывёл знаходзяць іншыя месцы жыхарства з-за змены клімату. Ужо не сакрэт, што ў нас з'явілася новая агракліматычная зона, якая характарызуецца больш цёплым летнім і зімнім перыядамі. Патрэцяе, некаторыя іншаземцы трапляюць у дзікую прыроду па віне звычайных людзей, якія любяць вырошчваць незвычайныя расліны альбо гадаваць экзатычных жывёл.

— Трэба сказаць, што ёсць расліны і жывёлы чужародныя, а ёсць інвазіўныя. Пакуль новы від не наносіць ніякай экалагічнай, эканамічнай альбо сацыяльнай шкоды, ён лічацца чужародным. Як толькі што-небудзь з гэтага спіса праяўляецца, яго ўжо адносяць да інвазіўных, — падкрэсліў Віталь Сяменчанка.

Сёння ў многіх краінах Еўропы і рэгіёнах Расіі існуюць так званыя чорныя спісы жывёл і раслін, а два гады таму і ў Беларусі з'явілася свая «Чорная кніга». Па словах спецыяліста, туды ўключана каля 300 відаў раслін, 6 відаў водных беспазваночных, 21 від насякомых, 1 — рэптылій, 9 відаў рыб і 2 — млекакормячых. Самыя вядомыя з іх — баршчэўнік Сасноўскага, сумнік канадскі, амерыканская норка і інш.

— Калі іншаземцы трапляюць на новую тэрыторыю, яны выцясняюць абарыгенныя віды, а некаторыя з іх пераносяць розныя хваробы, — адзначыў Віталь Сяменчанка. — Так, напрыклад, амерыканскі паласаты рак, які пераносіць рачыную чуму, амаль загубіў нашага беларускага рака ў Нёмане. Зараз ён ужо трапіў у Днепра-Бугскі канал, а потым «заваюе» і Прыпяць.

Каб стрымаць нашэсце «чужынцаў», спецыялісты праводзяць шэраг мерапрыемстваў па барацьбе з інвазіўнымі відамі, а вучоныя ўжо распрацавалі праект, які дапаможа спрагназаваць, адкуль і калі новыя віды могуць да нас трапіць.

Дарэчы, эксперт падкрэсліў, што ў Беларусі пакуль не існуе ўліку эканамічнага ўрону, які нясе наша краіна ад інвазіўных відаў. У той момант, як ЗША, напрыклад, штогод страчваюць каля 140 млрд долараў. Аднак вучоныя вырашылі падлічыць страты ад амерыканскага рака ў басейне ракі Нёман пры ўмове, што ён загубіць 5 % нашага рака. І лічба атрымалася немаленькая — 20 тыс. долараў у год. І гэта толькі адзін інвазіўны від.

Кацярына ЦІТОВА.

МІКРАПЛАСТЫК НА ТАЛЕРЦЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

Касметыка — не адзіная крыніца мікрапластыку. Ён дзеліцца на два віды: першасны і другасны. З назвы зразумела, што першасны мікрапластык — гэта маленькія часціцы, якія спецыяльна вырабляюць, а потым дадаюць іх у тавар для надання яму пэўных уласцівасцяў. Другасны ж утвараецца ў выніку распаду пластыкавых пакетаў і бутэлек, пры сціранні аўтамабільных шын, адслаенні старой фарбы, мыцці сінтэтычнага адзення і нават з пылу, які збіраецца ўнутры будынка.

У ЧЫМ ЯГО ШКОДНАСЦЬ?

— Мікрапластык сёння знаходзяць у вадаёмах па ўсім свеце, — расказаў **загадчык навукова-даследчай лабараторыі гідраэкалогіі БДУ Барыс АДАМОВІЧ.** — Але пакуль няма ніводнага даследавання, дзе б навукова абгрунтоўваўся яго ўплыў на здароўе чалавека і навакольнае асяроддзе. Аднак уплыў гэты несумненна існуе.

А **старшы выкладчык кафедры гігіены і медыцынскай экалогіі Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі Ірына МАШЧАНКА** адзначае, што мікрапластык бяспечны да таго часу, пакуль не аказваецца ў каналізацыі.

— Ён становіцца таксічны, калі вылучае манамеры, а гэта адбываецца пры награванні. Касметыку мы не награваем, таму мікрапластык у гэтым выпадку бяспечны для здароўя. Да таго ж, уся касметычная прадукцыя, прадстаўленая на нашым рынку, праходзіць працэдуру ацэнкі адпаведнасці ў Міністэрстве аховы здароўя, — падкрэсліла спецыяліст. — Аднак не варта забываць, што ўсё, чым мы мыемся, трапляе ў акіян, паколькі ачышчальныя збудаванні не здольныя ўлавіць дробныя часціцы пластыку. У выніку, у нас з'яўляецца небяспека з'есці наш жа скраб. Па некаторых звестках, у сярэднім еўрапеец разам з рыбай і морапрадуктамі з'ядае 11 тысяч мікрагранул у год.

ЯК ВЫРАШАЕЦЦА ПРАБЛЕМА

Забруджванне вадаёмаў мікрапластыкам сур'ёзна абмяркоўваецца на міжнародным узроўні. Паступова ў Еўропе забараняюць яго выкарыстанне ў касметыцы і абавязваюць вытворцаў сінтэтычнага адзення праводзіць першаснае прамысловае мыццё з выкарыстаннем спецыяльных фільтраў, здольных утрымліваць часцінкі мікрапластыку. У Беларусі нядаўна супрацоўнікі Цэнтра экалагічных рашэнняў з дапамогай валанцёраў правялі першае ў нашай краіне даследаванне, якое дапамагло апісаць сітуацыю з мікрапластыкам у касметыцы і ў беларускіх вадаёмах.

— За месяц мы вывучылі саставы 890 розных касметычных сродкаў. Пры гэтым звярталі ўвагу на прадукцыю розных вытворцаў, пазіцыянавання і кошту. У выніку мікрапластык з складзенага намі спіса быў знойдзены ў 147 сродках. Гэта значыць, каля 16,5 % праверанай касметыкі змяшчае гэтыя штучныя кампаненты, — расказала Марыя Сума.

Эксперт адзначыла, што ў выпадках з мікрапластыкам кошт — не паказчык, мікрачасцінкі знаходзілі як у бюджэтнай, так і ў дарагой касметыцы. «Натуральная» і дзіцячая касметыка таксама не апынуліся ўбаку.

У вадаёмах сітуацыя аказалася не лепшай: у кожнай з 28 даследаваных рэк валанцёры знайшлі мікрапластык.

— У асноўным гэта былі мікравалокны. Яны вельмі падобныя на водарасці, таму ўспрымаюцца марскімі жывёламі як ежа. Такія валокны — вынік распаду другаснага мікрапластыку. Знайшлі і шарападобныя часцінкі — вось гэта ўжо першасны мікрапластык, ад касметыкі, — падзялілася Марыя Сума.

Спецыяліст прызналася: гэтых даных недастаткова, каб зрабіць дакладныя высновы аб праблеме забруджвання беларускіх вадаёмаў мікрапластыкам. Патрэбны больш маштабныя навуковыя даследаванні.

— Мы не столькі хацелі высветліць колькасць мікрачасцінак у вадаёмах і касметыцы, колькі прыцягнуць увагу да праблемы, паказаць людзям, што ў нашай краіне сітуацыя не лепшая, чым у Еўропе, — адзначыў Яўген Лабанаў. — Лічу, у нас гэта атрымалася. У даследаваннях удзельнічалі школьнікі, настаўнікі і нават людзі з навуковых супольнасцяў, гатовыя ўзяцца за навуковыя работы аб мікрапластыку.

Эксперт назваў яшчэ адну важную прычыну, па якой Беларусь павінна сур'ёзна аднесціся да гэтай праблемы. Як ужо было сказана, у многіх краінах мікрапластык паступова забараняецца. Напрыклад, у амерыканскім штаце Ілінойс у 2019 годзе стане незаконным продаж тавараў з пластыкавымі часцінкамі. Гэта значыць, вытворцы такой прадукцыі будуць шукаць іншыя рынкі збыту. І ёсць асцярогі, што наша краіна апынецца ў гэтай «пластыкавай пастцы».

Кацярына ЦІТОВА

Балоты — наш брэнд і здабытак

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

Каштоўнасць нашых водна-балотных угоддзяў для Еўропы ніколькі не перабольшаная. Менавіта таму Еўрасаюз актыўна супрацоўнічае з нашай краінай і фінансуе шэраг міжнародных праектаў. У прыватнасці, пры рэалізацыі праектаў «Тарфянікі-1» і «Тарфянікі-2» былі праведзены работы па рэабілітацыі 42,6 тыс. га балот, парушаных у выніку здабычы торфу і лясной меліярацыі. Удзел у праекце ПРААН / ГЭФ «Устойлівае кіраванне ляснымі і водна-балотнымі экасістэмамі для дасягнення шматмэтавых пераваг» прадугледжвае правядзенне работ па экалагічнай рэабілітацыі неэфектыўна асушаных лясных тарфянікаў на плошчы больш за 12 тыс. га.

Знаходжанне балот у натуральным стане дазваляе захаваць у нашай краіне больш за 7 млрд куб. метраў запасаў прэснай вады. Балоты забяспечваюць штогадовае вывядзенне з атмасферы каля 900 тыс. тон дыаксіду вугляроду і вылучэнне ў атмасферу 630 тыс. тон кісларода. Таксама нашы балоты — гэта месцы пражывання дзікіх жывёл і росту дзікарослых раслін, уключаных у Чырвоную кнігу. Балоты забяспечваюць узнаўленне рэсурсаў журавін у аб'ёме больш за 10 тыс. тон штогод. З'яўляючыся ўнікальным прыродным аб'ектам, балоты спрыяюць развіццю экатурызму.

У 1999 годзе Беларусь далучылася да Рамсарскай канвенцыі. Заказнік рэспубліканскага значэння «Спораўскі»— першая беларуская тэрыторыя ў спісе водна-балотных угоддзяў міжнароднага значэння, а сёння ў яго ўключана 26 аб'ектаў Беларусі, агульная плошча якіх 778,9 тыс. га. Усяго ў свеце 16 водна-балотных угоддзяў маюць статус трансгранічных. Сакратарыятам Рамсарскай канвенцыі часткамі трансгранічных водна-балотных угоддзяў міжнароднага значэння прызнаныя чатыры аб'екты Беларусі: «Простыр — Прыпяць — Стаход» (Беларусь — Украіна); «Котра — Чапкяляй» (Беларусь — Літва); «Вілейты — Адуцішкіс» (Беларусь — Літва); «Альманскія балоты — тарфяны масіў «Перабродзе» (Беларусь — Украіна).

У нашай краіне рыхтуецца праект Закона «Аб ахове і выкарыстанні балот (тарфянікаў)».

«Вынікі праведзенага ў 2017 годзе аналізу заканадаўства Расіі, Украіны, Еўрасаюза і іншых краін паказалі, што комплекснае рэгуляванне пытанняў аховы і выкарыстання балот на ўзроўні заканадаўчага акта будзе сапраўды ўнікальным, бо пакуль ні ў адной краіне свету няма асобнага закона аб балотах ці тарфяніках», — растлумачыў **намеснік начальніка ўпраўлення біялагічнай і ландшафтнай разнастайнасці Мінпрыроды Андрэй КУЗЬМІЧ.**

Аксана ЯНОЎСКАЯ

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

Гэта цікава

Сукупная плошча дзесяці самых буйных балот краіны складае 3 116 квадратных кіламетраў — гэта больш, чым Люксембург і Андора, разам узятыя. Плошча аднаго толькі заказніка «Альманскія балоты» (942 квадратныя кіламетры) — гэта як тры Мінска і ў восем разоў больш, чым плошча журавінавых балот ва ўсёй Паўночнай Амерыцы.